

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tat-8 ta' Meju, 2008

Citazzjoni Numru. 4/2002/2

John Said

VS

Michael Bugeja

Il-Qorti,

PRELIMINARI

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-attur, wara li ppremetta illi:

Illi fl-erbgħa (4) ta' Gunju tas-sena elfejn (2000) għal ħabta tas-11.15 a.m. fit-Teasers Pub li jinsab fi Triq Marsalforn, Xagħra, Għawdex, l-attur John Said ġie aggredit mill-konvenut Michael Bugeja li hebb għalih u sawtu għal xejn b'xejn;

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi minhabba dan l-incident l-attur soffra għadd ta' ġrieħi fosthom ġrieħi fid-dentatura illi huma ġrieħi ta' natura permanenti ;

Illi għalhekk minhabba dan l-incident u minhabba dawn l-istess ġrieħi, l-attur soffra għadd ta' danni konsistenti f'danni emergenti kif ukoll lukri ċessanti;

Illi l-attur irid li dawn id-danni jiġu likwidati u kull meta talab lill-konvenut sabiex jersaq għal tali likwidazzjoni dana baqa' inadempjenti.

Talab lill-konvenut jgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti:

1. tiddikjarah responsabbli għall-incident ta' l-erbgħa (4) ta' Gunju tas-sena elfejn (2000) fuq imsemmi fejn l-attur safa aggredit u msawwat mill-istess konvenut;
2. tillikwidak, jekk hemm bżonn permezz ta' esperti nominandi, dawk id-danni sofferti mill-attur kawża ta' dan l-istess incident;
3. tikkundanna lill-konvenut sabiex iħallas dawk id-danni hekk likwidati lill-attur.

Bl-ispejjeż inkluż dawk ta' l-ittra uffiċjali, mibgħuta lill-konvenut u bl-interessi skond il-Liġi sad-data ta' l-eventwali pagament effettiv.

Bl-ingunzjoni għas-subizzjoni illi għaliha minn issa inti msejjaħ.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-attur minnu maħlufa.

Rat in-Nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li eċċepixxa illi:

1. Illi preliminarjament din il-Qorti mhix kompetenti "ratione valoris".
2. Illi fi kwalunkwe każ l-azzjoni hija preskritta ai termini ta' l-artikolu 2154(1) tal-Kodiċi Ċivili:

Kopja Informali ta' Sentenza

3. Illi bla preġudizzju għall-premess, mhux minnu li l-eċċipjent hebb għall-attur għal xejn b'xejn imma għamel dan biex jiddefendi lil ibnu u lil mara ta' ibnu.

4. Illi bla preġudizzju għall-premess, l-attur ikkontribwixxa sostanzjalment għall-ħsara li setgħet saritlu.

Salvi eċċezzjoni ulterjuri fil-fatt u fid-dritt.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti tal-konvenut debitament ikkonfermata bil-ġurament tiegħu.

Rat is-sentenza preliminari tagħha tat-30 ta' Jannar 2004 dwar l-eċċezzjoni tan-nuqqas ta' kompetenza *ratione valoris*.

Rat id-digriet tagħha tal-21 ta' Lulju 2006 fejn innominat lid-dentist Mr. Joseph Xuereb bħala espert mediku sabiex jirrelata dwar il-ferita li garrab l-attur fl-inċident mertu tal-kawża.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert ipprezentata fl-20 ta' Frar 2007 u minnu maħlufa l-għada stess.

Rat il-verbal tagħha tat-22 ta' Novembru 2007 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza.

Rat in-Noti ta' l-Osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti.

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-attur in segwitu għal inċident illi nqala' waqt illi l-kontendenti kienu f'*night club* ix-Xagħra, fis-sigħat bikrin ta' l-4 ta' Gunju 2000. Mhux kontestat li l-attur qala' daqqa ta' ponn f'wiċċu mingħand il-konvenut, bil-konsegwenza li nqalgħetlu sinna minn ta' quddiem li kellha titneħħa u tiġi sostitwita b'waħda artifiċjali. Il-konvenut jikkontesta r-responsabilita', għax isostni illi huwa rreaġixxa b'*legittima*

difesa u l-attur ikkontribwixxa sostanzjalment għall-ħsara li saritlu.

FATTI

L-incident mertu ta' din il-kawza nqala' meta l-konvenut kien qiegħed flimkien ma uliedu u l-mara ta' ibnu jixorbu fit-*Teasers Pub* ix-Xaghra, meta f'hin minnhom ibnu u l-mara tiegħu ħarġu jiżfnu. Waqt li kienu qegħdin hekk jisfnu, l-attur avviċina lill-mara ta' iben il-konvenut u qalilha xi ħaġa f'widintha. Fi kliem il-konvenut stess, imbagħad: "*it-tifel tiegħi mbuttah kemm kemm u John Said mar għalih biex itih u jien kif rajtu sejjer itih mhux se nħallih itih, mort jien u tajtu daqqa ta' ponn.*" ¹

RESPONSABILITA'

Il-konvenut jikkontendi illi dak li għamel kien biex jirrespingi l-aggressjoni ta' l-attur. Kif tajjeb intqal mill-Qrati tagħna: "*Fost l-elementi li huma meħtieġa biex tiġi akkordata l-iskriminanti tal-legittima difiża hemm il-fattur tal-inevitabbilita', u mingħajr il-konkors ta' dan il-fattur ma tistax tingħata dik l-iskużanti.*" ² Imma, ħlief għal din l-allegazzjoni tal-konvenut, ma rriżulta minn imkien illi l-attur kien tassew ħebb għat-tifel tal-konvenut, wara li dan kien imbuttah. L-attur ċaħad kategorikament li ħebb għal xi ħadd mill-familja tal-konvenut, ³ u għalkemm iben il-konvenut, martu w oħtu, allegaw li kien l-attur li mbuttah, ⁴ jinsabu kontradetti f'dan mix-xhieda tal-konvenut innifsu li, kif rajna, stqarr illi kien ibnu stess li mbotta lill-attur, u mhux viċe-versa. Terġa' billi kien ukoll xi ffit xurban, ⁵ l-ewwel reazzjoni tal-konvenut kienet li jagħti daqqa ta' ponn lill-attur, minflok ma pprova jikkalma l-affarijiet, kif wieħed kien pjuttost jistenna minn persuna iżjed matura. Għaldaqstant huwa evidenti li dan żgur ma kienx każ ta' *legittima difesa*.

¹ Ara depożizzjoni tal-konvenut a fol. 81 tal-process

² Appell Krim. pulizija vs Emily Zarb:15.2.1958

³ ara depożizzjoni tiegħu in kontro-eżami tat-22 ta' Ottubru 2007.

⁴ Ara affidavit ta' Dorianne Bugeja a fol. 93, xhieda ta' Josef Bugeja tat-22.10.2007 u xhieda ta' Loretta Bugeja tal-15.11.2007

⁵ ara depożizzjoni tal-konvenut

Il-konvenut jikkontendi wkoll illi l-attur innifsu kkontribwixxa sostanzjalment għall-ħsara li setgħet saritlu. Huwa minnu illi dan l-inċident gie b'xi mod ipprovokat bil-fatt illi kien l-attur li pprova jindieħes ma' mart it-tifel tal-konvenut, imma r-reazzjoni għaliha kienet għal kollox sproporzjonata. Il-kontendenti ma jidhirx illi kienu jafu l-xulxin qabel ma nqala' dan l-inċident, u allura l-attur ma seta' kellu ebda mezz biex ikun jaf illi Loretta Bugeja kienet miżżewġa meta huwa aviċinaha u kellimha. Għalhekk ma jidhirx illi qatt seta' basar illi l-aġir tiegħu, wieħd pjuttost normali f'ambjent ta' *night club*, fejn iż-żgħażaġħ imorru biex jiltaqgħu ma' xulxin, kien ser iwassal għall-agressjoni li ġarrab.

Ġialadarba rriżulta sodisfaċentement illi l-azzjoni tal-konvenut ma kenitx waħda legittima, jiġi illi huwa ċivilment responsabbli għal kwalunkwe ħsara kkaġunata permezz ta' l-aġir tiegħu, u dan a bazi tal-prinċipju illi kull azzjoni kriminali tagħti lok ukoll għall-azzjoni ċivili għad-danni.⁶

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Kif gie osservat mill-qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kollox jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi.⁷ Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħna, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tħares lejn iċ-ċirkostanzi moltepliċi, u tista' ukoll uttilment tuża bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu suggerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispecie.⁸

⁶ art. 3 Kodiċi Kriminali (Kap.9)

⁷ Savona vs Asphar: Appell : 23.6.1952

⁸ Carmelo Fenech vs Antonio Galea; vol. XL. I. 73; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019

Skond il-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*).

A. Damnum Emergens:

Dawn normalment huma d-danni attwali u effettivi sofferti mid-danneġġjat u mhux soltu jagħtu lok għal kontroversja. Fil-każ preżenti, l-ispejjeż inkorsi mill-attur, skond ma jirriżulta mir-riċevuti minnu esebiti fil-kors tas-smiegħ tal-kawża,⁹ kienu jikkonsistu fi spejjeż ammontanti għal total ta' disa' mija u ħmistax-il lira maltija u tmienja u tmenin ċenteżmu (Lm915.88), kollha konnessi mal-kura li kellu jieħu l-attur, l-ewwel fi sforz li tiġgi salvata is-sinna danneġġjata, u mbagħad meta dan irriżulta inutili, sabiex isir *implant* ta' waħda artifiċjali in sostituzzjoni tagħha.¹⁰ Ma jidher illi hemm ebda kontroversja dwar dawn l-ispejjeż, anzi l-konvenut fin-Nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu jaċċettaw il-ħtieġa ta' din il-kura u l-veraċita' ta' l-ispiza relattiva. Għaldaqstant jiġi illi d-danni attwali l-attur sofra: Lm915.88, (fi flus korrenti: Ewro 2134), huma ripetibbli .

B. Lucrum Cessans: Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-qrati tagħna adottaw diversi kriterji. Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : "*Jingħad illi l-qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom..... Diversi drabi l-qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'.*"¹¹

Imma kif ġie enfasizzat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħna f'dik il-kawża:

⁹ ara Dokti. JS 1 sa JS.12 a fol. 86 - 89 tal-process .

¹⁰ ara f'dan ir-rigward ix-xhieda tad-dentista Dr. Tania Camilleri a fol. 66 - 68, u ta' Dr. Mark Sciberras a fol. 69 - 72

¹¹ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et: Appell: 15.1.2002

"Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-l -darba mišnuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elasticità ta' kriterji billi l-pronunzjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita'. Inoltre, id-danneġġjat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata sentenza m'hijiex aktar soġġetta għal ebda revżżjoni. Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'".¹²

Għal numru ta' snin il-qrati tagħna fil-maġġor parti tal-każi segwew rigorożament il-metodu stabbilt għall-ewwel darba fil-kawża **"Butler vs Heard"**. Madankollu fil-każ in eżami ma ġiet stabbilita ebda perċentwali ta' diżabilita' permanenti fl-attur li tista' tittieħed bħala bażi għall-likwidazzjoni tad-danni, kkalkolata fuq dan il-metodu. Fir-rapport tiegħu l-espert mediku qal biss f'dan ir-rigward illi: *"The implant-supported fixed replacement provided is the modern treatment of choice although it will never replace the natural tooth completely satisfactorily. The risk of failure, with subsequent loss of the prosthetic tooth, is slight but, nevertheless, present."*¹³ Imbagħad, in eskussjoni, kompli jispjega illi: "In kwantu ta' disability, ma jkunx hemm persentaġġ ta' disability, għaliex to all intents and purposes, hija xi ħaġa li tissostitwixxi s-sinna normali naturali. Pero', jista' jkun illi l-life span ta' din is-sinna li tissostitwixxi s-sinna naturali, ma jkunx twil daqs kemm kieku tkun ta' sinna naturali.... Jista' jkun li xi darba terġa' tinbidel, terġa' ssir proċedura oħra, kemm biex titneħħa din, u kemm biex tiġi sostitwita."¹⁴

F'tali ċirkostanzi jkun għalhekk ġust u ekwu illi tiġi ffissata somma *arbitrio boni viri* li għandha tagħmel tajjeb għal din is-sitwazzjoni li jinsab fiha l-attur. Fil-fehma tagħha, kunsidrat ukoll l-ispejjeż inkorsi mill-attur sabiex għamel din is-sinna artifiċjali u l-inflazzjoni, somma ta' elfejn u ħames mitt (2500) ewro għandha tkun adegwata għal dan il-fini.

¹² Francis Sultana vs. John Micallef et noe.et : Appell : 20.7.1994

¹³ ara rapport peritali a fol. 102

¹⁴ ara xhieda tiegħu tat-12 ta' Gunju 2007.

RI-EPILOGU

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-attur in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-inċident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwent:

1.	Damnum emergens:	ewro 2134	+
2.	Lucrum Cessans:	ewro 2500	
	- Total ta':	ewro 4634.	

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, tilqa' t-talbiet attriċi u:

1. tiddikjara lill-konvenut Michael Bugeja unikament responsabbli għall-inċident mertu tal-kawża;
2. tillikwida d-danni sofferti mill-attur minhabba fl-istess inċident, fl-ammont ta' erbat'elef sitt mija erba' u tletin (4634) ewro ; u
3. tikkundanna lill-konvenut iħallas l-ammont hekk likwidat lill-attur.

In vista ta' dak li ngħad fis-sentenza preliminari tagħha tat-30 ta' Jannar 2004, u peress illi seta' kien evidenti għall-attur illi d-danni reklamati diffiċilment setgħu jissuperaw il-kompetenza ta' Qorti inferjuri, jidhrilha illi għandu jkun hemm temperament fil-kap ta' l-ispejjeż, u għalhekk tordna illi dawn l-ispejjeż għandhom jiġu ssoportati kwantu għal żewġ terzi (2/3) mill-konvenut u terz mill-attur stess.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----